

Loosdrechtse linden worden verplant

In Bomennieuws no. 1 stond in het artikel over de Lindelaan in Nieuw-Loosdrecht vermeld, dat de gemeenteraad van die gemeente had besloten de linden in deze straat te behouden.

Na dit besluit heeft men binnen de gemeente nader onderzoek gedaan naar de plaats van de linden. Het Rijksinstituut voor onderzoek in de Bos- en Landschapsbouw 'De Dorschkamp' werd verzocht advies uit te brengen.

Verwacht wordt dat in de toekomst de problemen, ook na grondverbetering en goede snoei, niet zullen worden opgelost. Mede gezien de klachten van de bewoners en de overlast van de bomen bij renovatiewerkzaamheden aan het riool, heeft men bij de plantsoendienst een alternatief plan opgesteld voor het 'behoud' van de mooie bomen. Dit plan hield in dat alle bomen zouden worden verplant en in depôt worden 'opgeslagen'. Na het voltooien van de rioleringswerkzaamheden zouden enkele bomen teruggeplant kunnen worden. De planologische commissie heeft dit plan overgenomen en een voorstel gemaakt voor behandeling in de gemeenteraad. Dit voorstel hield in drie bomen te laten staan en zes bomen later terug te planten op daarvoor geschikte plaatsen. De financiële commissie heeft het plan afgekeurd omdat het te duur zou worden.

Uiteindelijk is in de gemeenteraadvergadering van 26 januari j.l. besloten om alle bomen te verplanten met uitzondering van 3 goede exemplaren aan beide einden van de straat. Van de in totaal 66 linden blijven er dus 6 staan. Van de resterende 60 zijn er enkele in slechte conditie, deze zullen worden gekapt.

In de straat worden andere bomen aangeplant in een kleiner aantal en in ieder geval geen linden. Hierbij zal dus een belangrijk deel van het karakter van de Lindelaan helaas verdwijnen.

Het probleem rond de bomen in de Lindelaan is een voorbeeld van verkeerde sortimentskeuze. De bomen worden groot en veroorzaken overlast, waaraan de omwonenden zich in een aantal gevallen gaan ergeren. In veel straten in Nederland komt men soortgelijke problemen tegen.

Wanneer men zich bij het bepalen van de keuze een goede voorstelling maakt van het uiterlijk en gedrag van de boom na 30-50 jaar, dan kan men zich in de toekomst vrijwaren van veel kosten en moeilijkheden.

Maart 1984
no. 2

Een uitgave van de
bomenstichting
Donkerstraat 17
3511 KB Utrecht
Tel. (030) 33 13 28

Redactie:
A.M. van den Brink-
Nengerman
M. ten Cate-van Elsland
F.R. Moens
J. van den Brink
F.R.A. Sandbergen
G.M. Otter

U kunt de Bomenstichting steunen door donateur te worden.
De minimum-donatie bedraagt f 30,— per jaar. Het postgironummer is 2108755.

Stadsbomen van Acer tot Zelkova is uit!

Op 21 december 1983 reikte de voorzitter van de Bomenstichting, mevr. ir. M. ten Cate-van Elsland, het eerste exemplaar van het nieuwe bomenboek 'Stadsbomen van Acer tot Zelkova' uit aan Ir. J.L. Guldemond, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Hoofden van Beplantingen.

Het boek is geschreven door Ir. T.J.M. Janson, leraar aan de Middelbare Tuinbouwschool in Frederiksoord. Het is een gezamenlijke uitgave van de Bomenstichting en de Praktijkschool voor Bosbouw en Cultuurtechniek, die samen met het Rijksinstituut 'De Dorschkamp' zitting had in de redactie.

Het boek is een bundeling van speurwerk in rapporten, praktijkervaring en kennis van veel 'oude rotten'. Het is een 'Nederlandse ervaring' met stadsbomen geworden, die ons inziens onmisbaar is voor ontwerpers en beheerders.

'Stadsbomen van Acer tot Zelkova' is à f 33,50 (incl. verzendkosten) te bestellen bij de Bomenstichting.

Uitreiking van het eerste exemplaar van 'Stadsbomen van A tot Z' door M. ten Cate-van Elsland aan J.L. Guldemond

Veel voorkomende ziekten en plagen bij bomen (18)

Vreetschade door de Essebastkever, wordt vaak aangezien voor bastwoekerziekte. (foto's Rijksinstituut 'De Dorschkamp')

De bastwoekerziekte bij de es

De belangrijkste bacterieaantasting van de es is de essekanker of wel de bastwoekerziekte.

Ze wordt veroorzaakt door de bacterie *Pseudomonas savastanoi* ssp. *fraxini*.

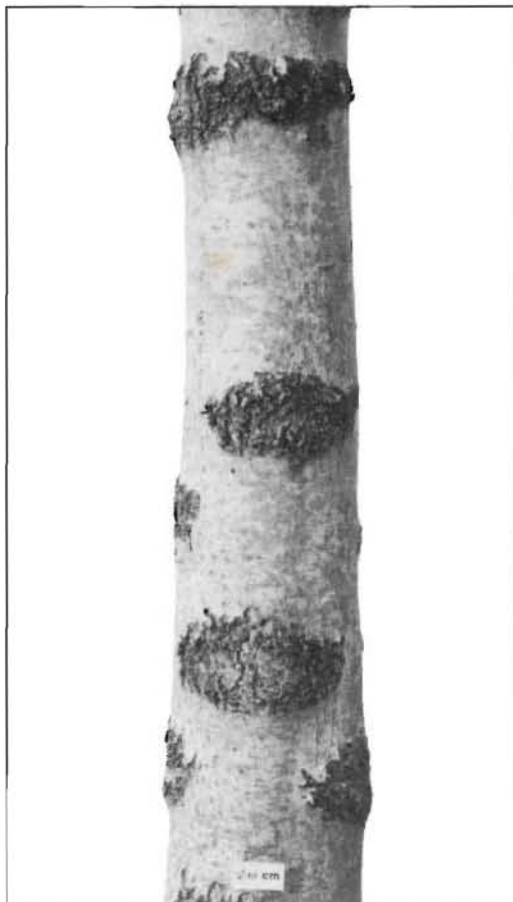
De aantasting kenmerkt zich door het verschijnen van bruinzwarte, necrotische woekeringen in de bast van de stam en takken van de boom. Hierbij is het kale hout in het centrum van de wat oudere woekeringen meestal zichtbaar. Dit in tegenstelling tot het schadebeeld na vraat van insecten zoals de essebastkever.

Uit de necrosen treedt bij vochtig weer bacterieslijm naar buiten, dat onder meer door regendruppels en door insecten wordt verspreid.

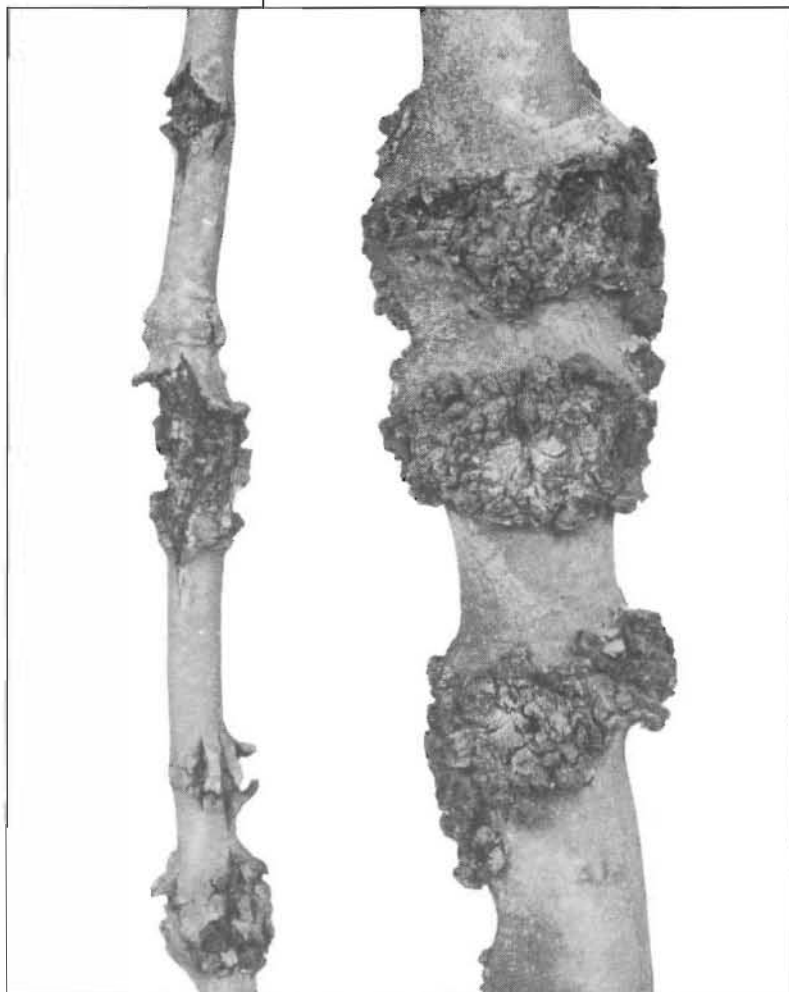
Infectie vindt plaats via natuurlijke openingen in de bast (de lenticellen), knopschublittekens of verwondingen als gevolg van bijvoorbeeld aantasting door insecten.

Na infectie verschijnen bruinrode blaasjes die spoedig openbarsten waarna een kurkachtig woekereend bastweefsel ontstaat dat zich geleidelijk uitbreidt.

Door de herhaaldelijk mislukte pogingen van de boom om deze wond te overgroeien, lijkt het aantastingsbeeld dan veel op dat van een echte kanker die ook bij de es voorkomt en die wordt veroorzaakt door de schimmel *Nectria galligena*. Deze is van de essebastwoekerziekte te onderscheiden doordat infectie - zoals bij het merendeel van de echte kankers het geval is - begint met een verschrompeling en paars-bruine verkleuring van de

Bastwoekerziekte bij Es

bast rond de infectieplaats. Dit is meestal een knop of bladlitteken of het restant van een afgestorven twijgje. In tweede instantie kenmerkt de echte kanker zich door de aanwezigheid van sporekussentjes die als oranje-gele speldeknoopgrote spikkels vaak aanwezig zijn op de aangetaste delen. Oudere aantastingen van beide ziekten zijn echter moeilijk van elkaar te onderscheiden.

De bastwoekerziekte kan in Nederland plaatselijk veel schade aanrichten: taksterfte als gevolg van insnoering, deformatie van de boom en vermindering van sierwaarde. Jonge bomen kunnen soms zelfs aan de ziekte te gronde gaan, met name daar waar de groei-omstandigheden minder gunstig zijn.

Direkte bestrijding van de ziekte is moeilijk. Bij echte kankers wordt de aangetaste plek uitgesneden en behandeld met een wondontsmettingsmiddel. Bij de essebastwoekerziekte kan dat niet. Eén van de redenen hiervoor is, dat het beginstadium van de aantasting van de ziekte moeilijk is op te sporen. Het verdient echter aanbeveling om zwaar aangetaste bomen te verwijderen. Hiermee verlaagt men de kans op infectie. Ook dient men geen bomen te gebruiken die extreem gevoelig zijn, zoals een aantal cultivars van de éénbladige es.

Omdat er aanwijzingen zijn dat vitale bomen minder van de ziekte te lijden hebben dan verzwakte bomen, is het bovendien aan te bevelen om de nodige aandacht te besteden aan de groeiplaats.

Bomen in de mythe (1)

Boom en mens

Bomen hebben de mensheid vanaf zijn begin begeleid.

In veel mythen over de schepping van de wereld speelt de boom een belangrijke rol.

Tussen hemel en aarde, tussen mensen en sterren ligt het rijk der bomen. Met hun wortels in de aarde stralen ze door hun bladeren de krachten van de aarde uit. Met hun bladeren ontvangen zij de zonne- en sterrekrachten en geven die door aan de aarde en zijn bewoners.

In de noors-germaanse mythologie hebben mensen, dieren en planten hun bestaan te danken aan de kosmische boom Yggdrasil. Hij verbindt hemel, aarde en onderwereld. Zijn takken dragen de hemel, de verblijfplaats van de goden. Zijn stam draagt het middelpunt van de aarde en zijn grote wortels dalen af tot in de onderwereld, waar zij water zuigen uit de heilige bron van het noodlot.

Heilige bomen

Men kende de boom vroeger een bepaalde kracht toe. Hij werd gezien als zetel van de goden. In de oude Oosterse kunst zien we de bomen als woonplaats van vruchtbaarheidsgodinnen.

In Griekenland bewoonde bijna elke god zijn eigen boom. Zo verbleef Zeus in de eik van Dodona en sprak door het ruisen der bladeren.

Het was een grote eer door de goden in een boom veranderd te worden. De nimf Daphne werd door haar vader, de riviergod, veranderd in een laurierboom, toen Apollo het haar wat al te lastig maakte. Ook in de bijbel speelt de boom een grote rol. In het paradijs stonden immers twee bomen: de boom des levens en de boom der kennis, van goed en kwaad. De eerste mensen in het paradijs zouden de boom des levens pas leren kennen als ze van de boom der kennis gegeten hadden. Door van de vruchten van deze boom te eten zouden ze de onsterfelijkheid en goddelijkheid verkrijgen. Maar ze werden uit het paradijs verjaagd voordat ze de kans kregen van de boom des levens te eten, omdat zij van de verboden vruchten van de boom der kennis hadden gegeten.

Mensen en bomen

Veel natuurvolkeren geloofden dat zij uit bomen voortkwamen en bomen werden dan ook in de vorm van totempalen vereerd.

Tevens geloofde men het tegenovergestelde, dat uit dode mensen bomen voortkwamen en dat mensen bij dreigend gevaar veranderden in bomen.

Zo dacht men bomen ook een ziel toe en houthakkers vroegen de bomen voor ze ze omhaken om vergiffenis. Deden ze dit niet dan moesten ze in de stromk verder leven.

De heilige boom loopt als een rode draad door alle culturen en godsdiensten ter wereld.

Teruggaand naar de kosmische boom Yggdrasil kunnen we misschien met onze voorouders geloven dat ook wanneer alles ten onder zal gaan - de goden en de wereld, de hemel en de aarde - de wereldboom overeind zal blijven.

Hanneke van Dijk

AANNEMINGSBEDRIJF

A. J. VAN ZUIJLEN B.V.

BOOMVERZORGING EN VERPLANTINGEN
UITVOEREN VAN GROND- EN WATERWERKEN
AANLEG EN ONDERHOUD VAN SPORTVELDEN PLANTSOENEN

Lagehaarsedijk 9B
3455 RN Haarzuilens
Telefoon (03407) 1557 - 2592

Waardevolle bomen (3)

Es (Fraxinus)

'Bomen met bijzondere waarde'.

De gemeente Houten heeft een rapport uitgegeven over oude en bijzondere bomen in haar gemeente. Het rapport is niet alleen een bekendmaking, maar bevat ook een onderzoek naar de gezondheidstoestand en het noodzakelijk onderhoud van de bomen. Bovendien heeft de gemeente, waar het particuliere bomen betreft, de kapverordening aangepast, waardoor deze bomen extra bescherming ondervinden. In een passage onder de 'Instandhoudingsplicht' wordt o.a. het volgende genoemd (art. 9, lid 3.):

"Het opleggen van de verplichting als bedoeld in het eerste lid ("Indien houtopstand waarop het verbod tot vellen als bedoeld in deze verordening van toepassing is, in het voortbestaan ernstig wordt bedreigd, kunnen burgemeester en wethouders aan de zakelijk gerechtigde van de

grond waarop zich de houtopstand bevindt, de verplichting opleggen om overeenkomstig de door hen te stellen termijn maatregelen te nemen, waardoor de bedreiging wordt weggenomen"). is uitsluitend op die zakelijk gerechtigden van de grond waarop zich een houtopstand bevindt van toepassing, die voorkomen in het vanwege het college van burgemeester en wethouders aan te leggen register van 'bomen met bijzondere waarde'".

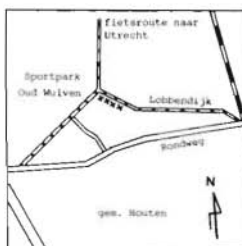
Bij verregaande boomverzorgende maatregelen biedt de gemeente hulp door 50% van de kosten voor haar rekening te nemen.

De oudste bomen uit het rapport zijn vijf exemplaren van *Fraxinus excelsior* (gewone es). De leeftijd wordt geschat op 250 jaar en ze hebben een stamomtrek van gemiddeld 2 meter. Het zijn knobomen die in het verleden functioneel waren als leveranciers van boerengeriefhout. Van esse twijgen werden o.a. stelen, handvatten en ploegbomen gemaakt.

Volgens het rapport vormen deze bomen een landschappelijk waardevolle bijdrage aan de omgeving. Ze zijn aangetast door de wilgehoutrups. Deze aantasting zal door de gemeente worden bestreden. De bomen zullen jaarlijks gecontroleerd en, indien nodig, geknot worden.

De activiteiten van de gemeente Houten zijn uniek en vormen een zeer positieve bijdrage aan een wezenlijke instandhouding van waardevolle bomen. De Bomenstichting hoopt, dat andere gemeenten in ons land dit initiatief zullen navolgen.

Oude essen aan de Lobbendijk te Houten

Uitnodiging

11e Westlandse Plantenbeurs: 22, 23 en 24 maart

Potplanten Beurs

Potplantenseminar: 21 maart

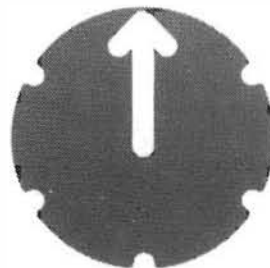
De internationale markt!
Inkopers van grote supermarkten uit verschillende landen geven hun mening over de afzet van potplanten in hun land.
Voertaal: Engels.
De tijd: woensdag 21 maart, 14.00 uur.
Uw aanmelding graag voor 20 maart bij het Secretariaat Marketing.
De toegang is gratis.

**Tentoonstelling Westland
19 Nu: 24 en 25 maart**

Een grote show van bloemen, planten en groente, geteeld in het Westland, het modernste glastuinbouwgebied ter wereld. Ruim 1 ha tentoonstellingsruimte! Bezoek de show op zaterdag 24 of zondag 25 maart.

Dijkweg 66, Postbus 220,
2670 AE Naaldwijk - Holland.
Telefoon 01740-23333.
Telex 32233.

Bloemen Veiling Westland

Om zijn veranderd blad

Op 27 december j.l. werd mij tijdens een sfeervolle bijeenkomst in Maartensdijk het eerste exemplaar van het boekje 'Om zijn veranderd blad' aangeboden door J'örn Copijn.

Dit boekje is het resultaat van een op verzoek van Copijn Boomchirurgen en Copijn Groenadviseurs tot stand gekomen samenwerking tussen etser Philip Wiesman en dichter Benno Barnard.

De 12 etsen en 12 gedichten die het bevat, zijn - paarsgewijs - gegroepeerd rond één thema: bomen. De etsen werden eerder dan de gedichten gemaakt en bijgevolg vormen de gedichten een interpretatie van de etsen.

Het werk van Philip Wiesman kenden we al van de jubileumtentoonstelling in 1980. Ook de etsen die hij sindsdien heeft gemaakt zijn weer bijzonder verfijnd.

De gedichten van Benno Barnard vormen een goede aanvulling op de etsen.

Dat het boekje aan de Bomenstichting is opgedragen vormt een pittige stimulans om ons werk voort te zetten.

De bundel is bij de Bomenstichting verkrijgbaar door overmaking van f 15,— op gironummer 2108755 t.n.v. Bomenstichting, Utrecht.

M.t.C.

'Bomen in de Gooise gemeenten'

Dit boek is geschreven door de voorzitter van de K.M.T.P. afdeling Hilversum, de heer G. Bootsma, oud-hortulanus van het Hilversumse pinetum Blijdenstein en Dr. O. Wijnands, directeur van de Botanische tuin van de Landbouwhogeschool in Wageningen.

Reeds een aantal jaren geleden verzorgden beide heren voor het dagblad 'De Gooi- en Eemlander' een artikelenreeks over het bomenbestand in Hilversum. Nu is deze reeks uitgebreid met nieuwe wijken en meenten en met de overige Gooise plaatsen Blaricum, Bussum, Huizen, Laren en Naarden. Zodoende is een overzicht in boekvorm ontstaan van alle bomen die in de Gooise lanen en straten voorkomen. Een honderdtal bladzijden met beschrijvingen, wetenswaardigheden, tekeningen en straatvermeldingen. De pagina's zijn verdeeld in twee kolommen en hebben een formaat van 20 x 20 cm. Het boek zal maximaal f 17,50 gaan kosten.

Omdat de K.M.T.P. afdeling het boek zelf uitgeeft draagt zij ook het gehele risico. Daarom heeft het bestuur besloten pas tot druk over te gaan, wanneer voldoende afname gegarandeerd is. Indien u het boek wilt bestellen op voorintekening, wordt u verzocht dit schriftelijk te doen bij: K.M.T.P., afdeling Hilversum, postbus 1002, 1200 BA Hilversum, onder vermelding van 'Bomen in de Gooise Gemeenten'.

Een uitgave van de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde, afdeling Hilversum

Geheel tot Uw dienst.

BANK MEES & HOPE NV

Utrecht, Janskerkhof 15; (030) 31 78 24.

Voorts te: Alblasserdam, Amsterdam, Arnhem, Delft, Dordrecht, Eindhoven, 's-Gravenhage, Groningen, Haarlem, Haren, Heerlen, 's-Hertogenbosch, Rotterdam, Schiedam, Usquert, Vlaardingen, Zaltbommel en Zeist.

Agenda

14 t/m 18 maart

Tuinieren '84

Plaats: Evenementenhal, Borne

Openingstijden:

woensdag t/m zaterdag: 14.00-22.00 uur;

zondag 10.00-18.00 uur.

28 maart

Nationale Boomfeestdag 1984

Plaats: landelijke viering te Zaandam, recreatiegebied 'Twiskepolder'

Nadere informatie:

secretariaat Nationale Boomfeestdag, postbus 20020, 3502 LA Utrecht.

19 mei

Donateursdag Bomenstichting

Plaats: Den Haag

Het programma en aanmeldingsformulier vindt u bijgaand bij dit Bomennieuws.

29 mei, 26 juni, 31 juli en 21 augustus

Open (dins)dagen in de tuin van Walenburg

Plaats: Leersum

Openingstijden: van 10.00-12.00 uur en van 14.00-17.00 uur.

Toegangsprijs: f 5,— p.p., kinderen tot 8 jaar f 2,50.

20 oktober

Donateursdag Bomenstichting

Plaats: Wageningen

De najaarsexcursie vindt plaats in het arboretum van de Landbouwhogeschool te Wageningen.

Vragen

U kunt uw vragen over bomen schriftelijk stellen aan:

Bomenstichting

Red. Bomennieuws/rubriek 'Vragen'

Donkerstraat 17

3511 KB Utrecht

Vermeldt u duidelijk uw naam en adres, dan kunnen wij u zonodig rechtstreeks schrijven.

Welk blad kan beter niet op de komposthoop?

Het blad van eiken heeft de naam erg slecht te verteren. Mijn ervaring is echter, dat bij voldoende menging met allerlei andere 'ingrediënten' (mest van huisdieren, kalkrijk materiaal, keuken- en tuinafval) zelfs eikeblad na twee jaar volledig verteerd is (één jaar stapelen, daarna keren en mengen en dan één jaar laten rusten).

Daarbij is wel van belang dat het materiaal echt goed gemengd wordt (dus geen halve meter van alleen bladeren). Daarnaast moet de komposthoop luchtig opgebouwd zijn en niet uitdrogen (schaduw). Zodra de regenwormen eruit trekken is de kompost klaar. Bij mij duurt dat twee jaar, maar als je hulpmiddelen gebruikt (bv. kalk), kan één jaar genoeg zijn.

Bij 'De Kleine Aarde' in Boxtel is een erg leuk boekje voor beginners te bestellen over 'Kompost' (maak f 7,50 over op postgiro 52730 t.n.v. De Kleine Aarde te Boxtel onder vermelding van brochure 'Kompost').

M.t.C.

Welke bomen zijn goed bestand tegen zeewind?

Sommige soorten iep, esdoorn, meelbes, populier en wilg zijn bestand tegen zeewind. Vooral de ouderwetse hollandse iep en de witte abeel (zilverpopulier) staan erom bekend, dat ze dicht bij zee kunnen gedijen.

Voor uitgebreide informatie verwijs ik u graag naar onze uitgave 'Stadsbomen van Acer tot Zelkova', waarin bij iedere besproken soort de zeewindgevoeligheid staat aangegeven.

Dit boek kunt u bestellen bij de Bomenstichting (zie blz. 1 onderaan).

M.t.C.

Waarom komt van mijn twee beuken de ene veertien dagen eerder in blad dan de andere?

Dat wordt vooral bepaald door de erfelijke aanleg. Beuken worden uit zaad gekweekt en de individuen zijn daardoor niet gelijk in erfelijke eigenschappen.

Daarnaast kan de aanwezigheid van bijvoorbeeld straatverlichting (waardoor de daglengte wordt vergroot) de boom 'in de war brengen' en eerder doen uitlopen dan zijn erfelijke aanleg bepaalt.

M.t.C.

Advertenties

In het Bomennieuws bestaat de mogelijkheid tot adverteren.

Indien u belangstelling heeft voor het plaatsen van een advertentie kunt u contact opnemen met Frank Moens van het secretariaat van de Bomenstichting

Donkerstraat 17, 3511 KB Utrecht

tel.: 030 - 331328

Map Bomennieuws

Een nieuwe opbergmap voor het Bomennieuws en het Informatieblad kunt u verkrijgen door f 3,50 over te maken op giro 2108755 t.n.v. Bomenstichting, Utrecht onder vermelding van 'opbergmap'.